

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Κάνοντας μια σύντομη επισκόπηση της παγκόσμιας γεωπολιτικής κατάστασης, είμαστε σε θέση να παρατηρήσουμε πλήθος πολιτικών κινδύνων που προέρχονται κυρίως από διάφορα οικονομικά προβλήματα και αγκαλιάζουν το σύνολο σχεδόν των ανεπτυγμένων αλλά και πολλών αναπτυσσόμενων χωρών.

Συγκεκριμένα:

Το δημοσιονομικό πρόβλημα των ΗΠΑ δείχνει να μη μπορεί να αντιμετωπισθεί ολοκληρωτικά και ο μέχρι σήμερα χειρισμός του απλά αναστέλλει για μερικούς μήνες την προοπτική ξεσπάσματος μιας νέας οικονομικής κρίσης ενδεχομένως κατά πολύ χειρότερης αυτής του 2008.

Στην Ευρωζώνη τα δημοσιονομικά προβλήματα δείχνουν να ξεπερνιόνται αλλά διάφορες παράμετροι όπως η ανεξέλεγκτη αύξηση της ανεργίας, η χαμηλή παραγωγικότητα κυρίως των χωρών του Νότου ουδόλως προσιωνίζουν κάτι καλό για το μέλλον.

Οι προβλέψεις της τελευταίας Ιαπωνικής κυβέρνησης για οικονομική ανάπτυξη σε ικανοποιητικούς ρυθμούς που αφορούσαν τον περασμένο χρόνο μάλλον διαψεύστηκαν.

Ωστόσο στις αναδυόμενες αγορές η οικονομική ανάπτυξη ήταν σημαντική αλλά θα ήταν ουσιώδες σφάλμα να παραβλέψουμε ότι οι περισσότερες από αυτές λειτουργούν σε ένα ασταθές περιβάλλον με απρόβλεπτες συνέπειες για τη συνέχεια.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Τουρκία η οποία αν και γνώρισε κατά την τελευταία δεκαετία μια άνευ προηγουμένου οικονομική ανάπτυξη που ήταν προϊόν μιας τεράστιας προσπάθειας για την προοπτική ένταξής της στην Ε.Ε. σήμερα αντιμετωπίζει ορατά προβλήματα εθνικής συνοχής που προέρχονται τόσο από την πολιτική του ισλαμιστή πρωθυπουργού ΕΡΤΟΓΑΝ όσο και από το ασταθές γεωστρατηγικό περιβάλλον (ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ – ΔΙΑΜΑΧΗ ΜΕ ΤΗ ΣΥΡΙΑ).

Η παραπάνω κατάσταση δημιουργεί όλες εκείνες τις ικανές και αναγκαίες συνθήκες απομάκρυνσης των διεθνών κεφαλαίων που πάνω σε αυτά στηρίχθηκε η οικονομική ανάπτυξή της με άμεσο αποτέλεσμα την υποτίμηση του εθνικού της νομίσματος.

Βέβαια είναι αδύνατον σ' αυτήν την εισήγηση να συμπεριλάβουμε το σύνολο των γεωπολιτικών κινδύνων και γι' αυτό θα επικεντρωθούμε στις δυνάμεις που επηρεάζουν περισσότερο τον πλανήτη.

Αναφερόμενοι στην Κίνα ο προβληματισμός για την μεσοπρόθεσμη πορεία της ίσως μεγαλύτερης σήμερα οικονομίας του πλανήτη προέρχεται από τα συμπτώματα της αυξανόμενης ανεργίας, την μη δυνατότητα ομαλής διάθεσης του νερού, την ατμοσφαιρική μόλυνση, την κρατική διαφθορά, την αναποτελεσματικότητα των κρατικών επιχειρήσεων, ενώ η ένταση που δημιουργήθηκε στις σχέσεις με γειτονικές χώρες στη νότια, αλλά και στην ανατολική θάλασσα δημιουργούν σιγά-σιγά συνθήκες ανησυχίας.

Επίσης, ένα εσωτερικό πρόβλημα δημιουργεί τεράστιο πονοκέφαλο στην Κινεζική ηγεσία και δεν είναι άλλο από την απίστευτη ροή πληροφοριών σε μία κοινωνία που μέχρι πρόσφατα ελάμβανε την ενημέρωσή της μόνο από την εφημερίδα του τοίχου.

Σήμερα 400 εκατ. χρήστες του διαδικτύου είναι ικανοί να συλλέγουν πληροφορίες γύρω από τα οικονομικά σκάνδαλα των μελών της Κυβέρνησης και του Κόμματος, τα περιουσιακά τους στοιχεία αλλά και θέματα πολιτικών διαφωνιών όπως του HONG KONG ή τις αποσχιστικές τάσεις των Ουιγούρων και των Θιβετιανών, καθώς και τις τεταμένες σχέσεις της χώρας τους με τους γείτονές της.

Προφανώς οι αντιδράσεις του κινεζικού λαού γύρω από αυτή τα θέματα είναι εκείνες που ανησύχησαν την κινεζική ηγεσία και μένει να δούμε αν θα υλοποιήσει τις εξαγγελίες της για λήψη μέτρων ελέγχου του διαδικτύου ή θα εφαρμόσει άλλες μεθόδους ελέγχου του πληθυσμού της τεράστιας αυτής χώρας.

Πέραν των παραπάνω υπάρχει και ο γεωπολιτικός κίνδυνος που δείχνει να αυξάνεται στην περιοχή καθώς η διεκδικητική πολιτική που εφαρμόζεται από το Πεκίνο τόσο στις νότιες θάλασσες που έρχεται σε διαμάχες με το VIETNAM και τις Φιλιππίνες όσο και στην ανατολική θάλασσα που έρχεται σε διαμάχη με την Ιαπωνία δημιουργεί προοπτικές ώστε οι χώρες που αισθάνονται ότι απειλούνται από την ΚΙΝΑ να οδηγούνται σε μία ανανέωση της στρατηγικής αλλά και οικονομικής σχέσης τους με τις ΗΠΑ. Χαρακτηριστική ένδειξη γεωπολιτικής έντασης που αφορά τον οικονομικό αλλά και εμπορικό τομέα θα πρέπει να θεωρούνται οι μάλλον κυβερνητικής έμπνευσης επιθέσεις του κινεζικού όχλου κατά ιαπωνικών επιχειρήσεων σε διάφορες πόλεις της Κίνας τον περασμένο χρόνο με αφορμή την διαμάχη μεταξύ των δύο χωρών γύρω από τα νησιά SENKAKU ή DIAOU.

Βέβαια οι Κινέζοι αξιωματούχοι φρόντισαν να καθησυχάσουν την διεθνή κοινότητα λέγοντας ότι οι επιθέσεις αυτές είχαν στόχο μόνο τις Ιαπωνικές επιχειρήσεις.

Κατόπιν όλων αυτών η Ιαπωνική Κυβέρνηση δια του στόματος του Πρωθυπουργού SINZO ABE έχει ήδη δεσμευθεί να ενισχύσει τις αμυντικές δυνάμεις της ώστε αυτές να καταστούν περισσότερο ικανές, ώστε να κρατήσουν σταθερό το σημερινό status που διέπει την περιοχή.

Βέβαια αν το Πεκίνο δει αυτήν την κίνηση ως επιθετική, τότε θα πρέπει να αναμένεται κλιμάκωση της έντασης.

Αν και οι εξελίξεις αυτές δείχνουν την αναποτελεσματικότητα των Διεθνών οργανισμών που είναι εντεταλμένοι να επεμβαίνουν για άμβλυνση των διαφορών και των εντάσεων και εάν οι Κινέζοι επιμένουν στη διεκδικητική τους πολιτική, τότε τίθεται θέμα για τις ΗΠΑ που εφόσον θελήσουν να συνεχίσουν με αξιώσεις την παρουσία τους στην περιοχή θα πρέπει να παρουσιάσουν δείγματα ισχύος που προϋποθέτουν έντονη στρατιωτική παρουσία.

Τώρα τι επιπτώσεις μπορεί να έχει μία τέτοια επιλογή από μία υπερδανεισμένη χώρα με την οικονομία της να ισορροπεί μεταξύ ύφεσης και ανυπόληπτης ανάπτυξης δε χρειάζεται και πολύ σκέψη για να γίνει αντιληπτό.

Όμως πέρα από τις εξελίξεις στην Ασία οι Αμερικάνοι κατά την τελευταία δεκαετία έχουν επεκτείνει αθόρυβα την στρατιωτική τους παρουσία σε όλη σχεδόν την ΑΦΡΙΚΗ με κύριο στόχο την καταπολέμηση της κινεζικής επιρροής εδραιώνοντας τον έλεγχο των εμπορικών οδών αλλά και των στρατηγικών προϊόντων.

Παράλληλα μαζί με τους συμμάχους τους Βρετανούς και Γάλλους ελέγχουν σε μεγάλο βαθμό πολλές Αφρικανικές χώρες μέσω χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων όπως η WORLD BANK, το IMF (ΔΝΤ), η Αφρικανική Τράπεζα Ανάπτυξης κλπ.

Επίσης επιρροή στις Αφρικανικές Κυβερνήσεις ασκούν οι περίφημες Μ.Κ.Ο. αλλά και διάφορες ανθρωπιστικές οργανώσεις όπως U.S.AID, NATIONAL ENDOWMENT TO DEMOCRACY, FREEDOM HOUSE κλπ.

Παρόλα αυτά για το τελευταίο χρονικό διάστημα, δηλαδή την τελευταία δεκαετία οι κινεζικές επενδύσεις παρουσιάζουν αύξηση χωρίς προηγούμενο.

Σύμφωνα με την έκθεση «Κινεζικές επενδύσεις στην Αφρική» που καταρτίστηκε το 2013 από την καθηγήτρια κα DEBORAH BRAUTIGAN του πανεπιστήμιο JOHN HOPKINS εμφανίζονται μεγέθη

που εντυπωσιάζουν π.χ. το εμπόριο μεταξύ ΚΙΝΑΣ και ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ αυξήθηκε από \$10 δις το 2000 σε \$163δις το 2011.

Παράλληλα η Κινεζική ηγεσία ανακοίνωσε το 2012 ότι θα υπάρξει οικονομική ενίσχυση σε διάφορα αφρικανικά κράτη υπό τη μορφή χρηματοδότησης \$20 δις μέχρι το 2015.

Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι το σύνολο των δυτικών επενδύσεων είναι ανώτερο του κινεζικού, η Κίνα αποτελεί μία προκλητική απειλή των δυτικών συμφερόντων καθώς έχει επενδύσει σε διάφορους τομείς όπως εξόρυξη μεταλλευμάτων, πετρελαίου, τηλεπικοινωνίες, αλλά και στον τραπεζικό χώρο και έχει καταστεί απειλή για το ΔΝΤ, τη Παγκόσμια Τράπεζα, αλλά και τους μεμονωμένους επενδυτές.

Έτσι λοιπόν μπορεί να εξηγηθεί το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία άνευ προηγουμένου στρατιωτική επέκταση Δυτικών Δυνάμεων στην Αφρικανική Ήπειρο.

Οι ΗΠΑ από 2007 έχουν δημιουργήσει Στρατιωτική Διοίκηση «AFRICOM» που έχει άμεση ή έμμεση παρουσία σε κάθε χώρα της Αφρικής.

Επισημώς η Ουάσιγκτον δηλώνει ότι η AFRICOM προωθεί τα συμφέροντα των ΗΠΑ καθώς και την περιφερειακή ασφάλεια, τη σταθερότητα και την ευημερία και είναι χαρακτηριστική η τοποθέτηση το 2007 της Αμερικανίδας Αναπληρώτριας Υπουργού Άμυνας κ. THERESA WHELAN ότι η AFRICOM έγινε για να βοηθήσει τους Αφρικανούς να δημιουργήσουν καλύτερες συνθήκες για την ασφάλειά τους.

Ωστόσο ο πρώην Διοικητής της AFRICOM Στρατηγός (re) William Word σε συνέδριο για την Αφρική είχε πει ότι η AFRICOM έχει καθήκον την ελεύθερη ροή των φυσικών πόρων της ηπείρου στην Παγκόσμια Αγορά, ενώ ο ναύαρχος MOELLER έγραψε το 2010 ότι η δουλειά της AFRICOM είναι να προστατεύει αμερικανικές ζωές και να προωθεί τα Αμερικάνικα συμφέροντα.

Ουκ ολίγες άμεσες ή έμμεσες δυτικές παρεμβάσεις με στόχο τα κινεζικά συμφέροντα έχουν παρατηρηθεί στην Αφρική με χαρακτηριστικότερες περιπτώσεις, τη διαίρεση του Σουδάν, το οποίο τροφοδοτούσε την ΚΙΝΑ με το 8% των συνολικών της αναγκών σε πετρέλαιο, ενώ η συνεχιζόμενη διαμάχη και βία στο Ν. Σουδάν δεν είναι τίποτα άλλο από διαμάχες φατριών που είναι ευθυγραμμισμένες με το Πεκίνο ή την Ουάσιγκτον αλλά και της ZIMΠΑΜΠΟΥΕ όπου επιχειρήθηκε ανατροπή του καθεστώτος Μουγκάμπε με έντονες διαδηλώσεις-ταραχές ή οποίες όμως αντιμετωπίστηκαν, προς μεγάλη

ανακούφιση των Κινέζων που έχουν επενδύσει σε διάφορους βιομηχανικούς κλάδους συμπεριλαμβανομένου της εξόρυξης μεταλλευμάτων, του καπνού και των υποδομών.

Θα ήταν περιττό να επεκταθούμε στους λόγους που προκάλεσαν τις επεμβάσεις δυτικών δυνάμεων σε χώρες τις Αφρικής όπως η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, Κονγκό, Λιβύη, Σομαλία κλπ.

Στον γεωπολιτικό χώρο της Ευρώπης δεσπόζουν τα δραματικά γεγονότα και οι εξελίξεις στην Ουκρανία όπου οι ταραχές στο Κίεβο κυρίως, οδήγησαν στην απομάκρυνση του Προέδρου Γιανουκοβιτς με τελικό μέχρι σήμερα αποτέλεσμα την απόσχιση της Κριμαίας από την Ουκρανία και την ένταξή της στη Ρωσία.

Ανεξάρτητα από την προέλευση των γεγονότων στην ΟΥΚΡΑΝΙΑ οι ΗΠΑ έχουν εμπλακεί πλέον σε μία αντιπαράθεση με τη ΡΩΣΙΑ που δείχνει να πιστεύει ότι οι Αμερικανοί ήταν πίσω από τις ταραχές στο ΚΙΕΒΟ συνδέοντας προφανώς τη χρηματοδότηση από τις Αμερικανικές κυβερνήσεις διαφόρων οργανώσεων του προγράμματος «Εκπαίδευση στη Δημοκρατία Πολιτικών της Ουκρανίας».

Από την πλευρά τους οι Αμερικανοί συνεργώντας με την Ε/Ε και καταμαρτυρώντας στη Ρωσία ότι παραβίασε το Διεθνές Δίκαιο που ενσωμάτωσε την Κριμαία έσπευσαν στην επιβολή μέτρων (οικονομικού χαρακτήρα) κατά συγκεκριμένων Ρώσων αξιωματούχων, ενώ παράλληλα υποδεικνύουν με πολλούς τρόπους την απεμπλοκή της Ευρωπαϊκής Οικονομίας από την αγορά Ρωσικού Φ.Α.

Αυτή όμως η συγκεκριμένη πολιτική των ΗΠΑ και στην προοπτική να θελήσουν να συνεχίσουν την αντιπαράθεσή τους με τη Ρωσία τους δημιουργεί την υποχρέωση α. να αντικαταστήσουν το Ρωσικό Φ.Α. με δικό τους ή άλλου προμηθευτή β. σε περίπτωση επεκτατικής κίνησης των Ρώσων να παρέξουν πλήρη στρατιωτική κάλυψη στη χώρα όπου θα επιχειρήσει ο Ρωσικός Στρατός.

Όμως οι ΗΠΑ δεν είναι σε θέση αυτήν την χρονική περίοδο να καλύψουν τις ανάγκες των χώρων της Ε.Ε. σε φυσικό αέριο που προμηθεύονται από τη Ρωσία και μάλιστα σε τόσο μεγάλη ποσότητα που ανέρχεται από 140 δις m³ – 160 δις m³ ανά έτος, καθόσον η πολυθρύλητη παραγωγή Φ.Α. από σχιστολιθικά πετρώματα με τη μέθοδο της υδραυλικής ρηγμάτωσης (FRANKING) βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο αλλά και αν ακόμη υπήρχε ικανή παραγωγή δεν υφίστανται ανάλογα έργα υποδομής, δηλαδή τερματικοί σταθμοί για την υγροποίηση του Φ.Α. αλλά και οι αντίστοιχοι σε ευρωπαϊκά εδάφη για την αεριοποίηση, καθώς και το σχετικό δίκτυο για τη διοχέτευσή του.

Όπως γίνεται αντιληπτό σήμερα η συνηγορία για εξαγωγές Υ.Φ.Α (LNG) από τις ΗΠΑ προς την Ευρώπη δεν αποτελεί σοβαρή πρόταση ώστε να χρησιμοποιηθεί ως μέσο πίεσης προς τη Ρωσία.

Μια άλλη παράμετρος που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη είναι ότι έστω και αν υπήρχε απαγόρευση αγοράς Ρωσικού Φ.Α., έστω και αν υπήρχαν οι κατάλληλες υποδομές, κανείς δεν ήταν σίγουρος ότι αυτό το προϊόν θα κατέληγε στην Ευρωπαϊκή Αγορά εάν η ζήτηση στις Αγορές της Ασίας διαμόρφωνε μεγαλύτερες τιμές, με δεδομένο ότι τη διάθεση του προϊόντος δεν την κάνουν οι Κυβερνήσεις, αλλά εμπορικές εταιρίες που κινούνται με γνώμονα το οικονομικό συμφέρον τους.

Ωστόσο στη βάση άσκησης πίεσης κατά της Ρωσίας διάφορα δυτικά THINK TANK όπως το Πανεπιστήμιο Harvard έχουν αξιολογήσει ότι μία πτώση των τιμών πετρελαίου από το οποίο η Ρωσία καλύπτει το 37% του προϋπολογισμού της (τιμή βάσης \$110 /βαρ.) θα ήταν δυνατό να προκαλέσει κλονισμό της Ρωσικής Οικονομίας. Ενισχυτικό στοιχείο της συγκεκριμένης μελέτης είναι η πρόταση του κ. G. Soros ο οποίος προτρέπει τις ΗΠΑ να προωθήσουν στην αγορά ποσότητα 500.000 βαρ./ημέρα από τα στρατηγικά αποθέματα έκτακτης ανάγκης που σήμερα βρίσκονται σε διπλάσια ποσότητα από την προβλεπόμενη. Σύμφωνα με τον κ. Soros η κίνηση αυτή θα ωθούσε προς τα κάτω την τιμή του πετρελαίου μέχρι και \$12/βαρ. και θα κόστιζε στη Ρωσία \$40 δις/έτος που ισοδυναμεί με το 2% του ΑΕΠ της.

Εδώ βέβαια τίθεται το ερώτημα ότι εάν η Αμερικανική Κυβέρνηση προχωρήσει σε μία τέτοια κίνηση πόσο θα ζημιωθούν οι Αγγλοαμερικανικές εταιρίες πετρελαίου.

Ως προς τη στρατιωτική βοήθεια που θα μπορούσαν να παρέξουν οι ΗΠΑ στο συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο οι δυνατότητες είναι σχεδόν απαγορευτικές ώστε να επιχειρήσουν αμερικάνικες δυνάμεις, ενώ η χρησιμοποίηση δυνάμεων της συμμαχίας NATO φαντάζει μάλλον αδύνατη γιατί, αφ' ενός η Ουκρανία δεν είναι μέλος του NATO, αφ' ετέρου μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου οι χώρες μέλη του NATO μείωσαν απελπιστικά τις δυνάμεις τους, ενώ η σημερινή οικονομική κρίση δεν αφήνει καμία προοπτική αύξησής τους επιπροσθέτως απαιτείται ομοφωνία για τέτοιους σχεδιασμούς, πράγμα που είναι απίθανο να επιτευχθεί.

Ως εκ τούτου για την εδραίωση της Αμερικάνικης παρουσίας θα απαιτηθεί η δημιουργία νέων δομών και σχέσεων με τις χώρες που δεν επιθυμούν μια πρώτη τάξεως σχέση με τη Ρωσία (Μολδαβία-Γεωργία κλπ) προχωρώντας παράλληλα στην ενίσχυση των χωρών αυτών με σύγχρονα αμυντικά συστήματα, οικονομική βοήθεια κάτι όμως που προσκρούει στην οικονομική αδυναμία των ΗΠΑ.

Από την πλευρά της Ρωσίας η προοπτική επέμβασης στην Ουκρανία για την προστασία των Ρωσικών και Ρωσόφωνων πληθυσμών μάλλον θα πρέπει να μη θεωρείται υλοποιήσιμη καθόσον πέραν της διεθνούς κατακραυγής θα υπάρξει και τρομακτικό οικονομικό κόστος που πάρα πολύ δύσκολα θα μπορούσε να αντέξει η σημερινή Ρωσική οικονομία.

Κατά συνέπεια αυτό που θα ευνοούσε τη Ρωσία είναι μία συνεχής και υποβόσκουσα διαμάχη μεταξύ των κοινωνικών και εθνικών ομάδων της Ουκρανίας, που θα της έδινε τα προσχήματα να επεμβαίνει διαχρονικά για την προστασία των Ρωσικών και Ρωσόφωνων πληθυσμών, ενώ μια ενδεχόμενη οικονομική κατάρρευση θα της έδινε την ευκαιρία να επέμβει προστατευτικά στην κατεύθυνση επηρεασμού της Ουκρανικής Κυβέρνησης.

Παράλληλα εάν προσπαθήσει και επιτύχει την ανάπτυξη σχέσεων με χώρες της πρώην USSR που σήμερα δεν διάκινται φιλικά προς αυτήν, τότε θα ακυρώσει όλους τους σχεδιασμούς των αμερικανών στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή οι οποίοι δε θα έχουν εναλλακτική οδό όπως είχαν στις περιπτώσεις του ΙΡΑΚ-ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ, ΠΑΝΑΜΑ κλπ.

Αθήνα, 27/3/2014

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΖΑΚΟΝΤΙΝΟΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΕΛΙΣΜΕ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ - Msc Στρατηγικές και Αμυντικές Σπουδές